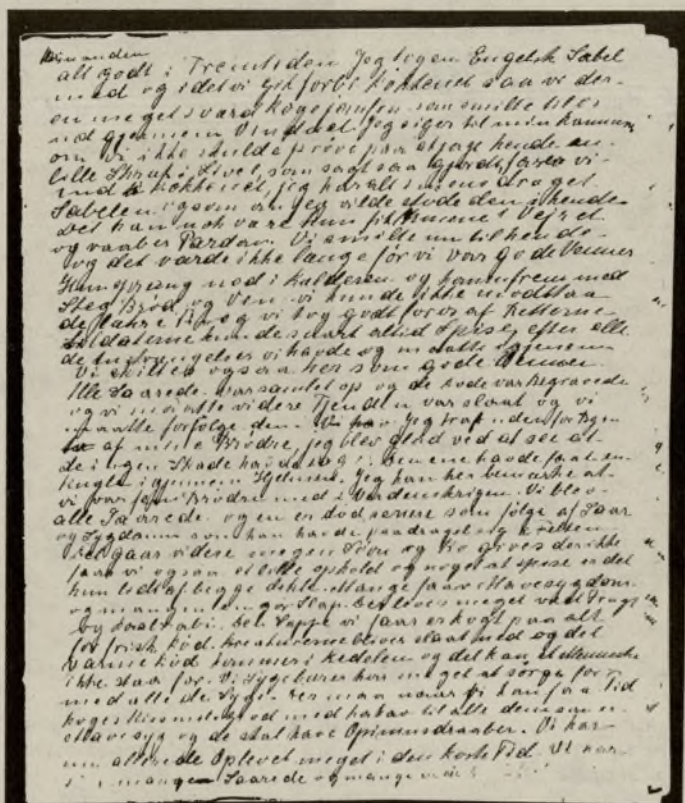

Karl Klemmensen tegnede selv dette lykønsningskort til sin datters fødselsdag.

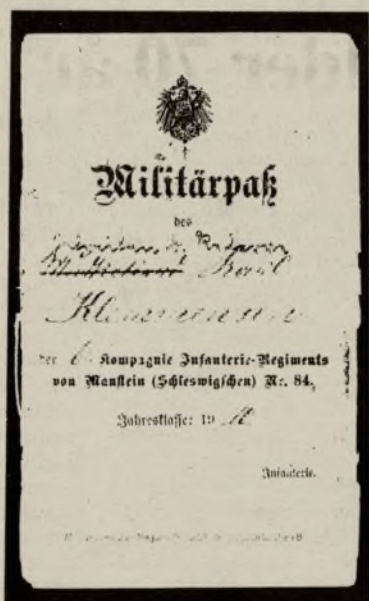
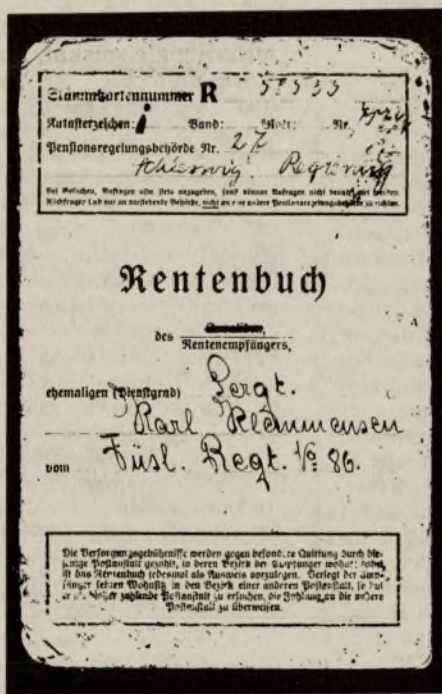

En side af originalmanuskriptet. Dagbogsoptegnelserne er gjort i stilehefter.

Karl Klemmensen i uniform fotograferet ved vestfronten i de første krigsår.

Erindringer fra Vestfronten

Karl Klemmensens militærpaß og rentebog.

Flensborg Avis begynder i dag offentliggørelsen af dagbogoptegnelser af Karl Klemmensen, der under 1. verdenskrig var med ved Vestfronten fra krigsudbruddet til 1916. Karl Klemmensen var født i Arnum, senere bosat i Bylderup-Bov, hvor han var karretmager. Hans erindringer er bearbejdet, det vil sige, det oprindeligt håndskrevne manuskript, der er i gotiske bogstaver, af en efterkommer til Karl Klemmensen, Flemming Petersen, København er renskrevet på maskine. Flemming Petersen fortæller selv om manuskriptet:

I tiden op til min mors 70års fødselsdag kom jeg til at tænke på et manuskript, der har været i min varetægt siden 1964. Det drejede sig om min Morfars erindringer fra årene 1914-16, hvor han var nødt til at trække i tysk uniform — en skæbne, han havde fælles med andre danske sønderjyder under Første verdenskrig. Karl Klemmensen blev født den 19. marts 1890 i Arnum i det nordlige Slesvig, dengang en tysk provins, besat og søgt germaniseret fra 1864 til ca. 1920. Min Morfar voksede op i

et hjem, hvor danskheden fandtes i hver en krog. Jeg har altid beundret sønderjyderne for, at de under 56 års besættelse ikke glemte, at de var en del af Danmark. Resten af landet var dog 20 år senere »kun« besat i 5 år.

I min Morfars hjem lå Dannebrog gemt i en skuffe, parat til den dag, det igen måtte tages i brug. Det gjorde det i mange sønderjyske hjem. Den 4. august 1914 måtte min Morfar endnu engang trække i den uniform, han havde så meget — han gjorde det som de andre for at bevare retten til deres hjemstavn. Allerede 12. oktober 1910 havde han måttet trække i uniformen første gang, idet han blev indkaldt til aftjening af 10 års værnepligt, afsluttet 20. 9. 1912.

Morfar indgik 11. april 1913 ægteskab med Adele Jacobsen, og udover Karla, min mor, der er nævnt i erindringerne, f. 2. august 1914, fik de endnu en datter Anne Margrethe, f. 16. 6. 1917, nu bosiddende i Haderslev, gift Lorenzen. I 1963 blev jeg første gang klar over, at Karl Klemmensen havde skrevet sine erindringer fra

verdenskrigen, fordi min far, Villy Kristian Tage Pedersen, f. 4. 6. 1913, opvokset i Padborg, præliminæreksamen fra Duborgskolen i 1929, bad mig om hjælp ved renskrivning af manuskriptet. Far ville bruge et afsnit til et møde i Gørlev Rotary i de »3 minutter«, der er fast punkt i Rotary-dagsordener. Da min far døde i 1964 fik jeg manuskriptet af min mor, og i 1965 gik jeg i gang med nærværende transkribering.

Jeg har taget mig tid til at renskrive Karl Klemmensens indtryk fra krigen, dels og først og fremmest af taknemlighed for en række dejlige ferier i mine morforældres hyggelige hjem i Bylderup-Bov, dels fordi jeg syntes, det var lidt forkert, at Morfars erindringer skulle strande i min skrivebordsskuffe, og at ingen andre af familien skulle få andel i dem.

At Karl Klemmensen erindringer skulle have som føljeton i Flensborg Avis og derefter udkomme i trykt form, det havde jeg ikke forestillet mig i 1965, slutter Flemming Pedersen.

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen, bearbejdet af Flemming Pedersen

1

Der er blevet skrevet meget om Verdenskrigen, om dens rædsler og tab af menneskeliv. Jeg har selv læst en del af det. Der er blevet skrevet meget om soldaterne, som skulle kæmpe og storme mod fjenden. Det har undret mig lidt, at vi sanitetssoldater kun er blevet nævnt med nogle få ord, som slet ikke står i forhold til det, vi har måttet tage imod. Det er nu ikke det bedste at være sygebærer i et kompagni ved fronten, og ude i første linie. Det kan mangan gang vist være lige så farligt, som for de andre soldater. Vi måtte tage os af dem, som blev på slagmarken,

både døde og sårede. Vi har set rædslerne på slagmarken og i skyttegravene, og jeg mener, at det er ikke lidt, vi har måttet døje. For at kunne beskrive hvor og hvordan jeg oplevede krigserklæringen og krigen, med indkaldelsen, marchturen gennem Belgien og Frankrig, og i skyttegravene, vil jeg begynde ved den 1. august 1914, som jo var den dag, hvor krigen blev erklæret. Den dag var jeg ude i engen og rive hø sammen med nogle andre. Vi talte meget om det, som lå os mest på hjerte: Krigen. Der var de som mente, at det ikke blev til krig, men vi var

dog nogle, som mente det modsatte. Dagen gled hen, og det var omtrent blevet aften, da vi fik vished om, at der ville blive krig. En mand, der kom kørende forbi, hvor vi arbejdede, råbte til os, at krigen var erklæret. Det var ikke et godt budskab at få, særlig ikke for mig, da jeg var den eneste af os, der skulle med. Vi talte nu lidt om krigen, og hvad der forestod os, som skulle med. Jeg gik så til mit hjem, hvor jeg fandt min kone grædende. Hun havde også hørt om det forfærdelige, der var sket, og vi trøstede hinanden, så godt vi kunne. Det gav ikke megen ro den nat, men vi havde den glæde, at min kone nedkom med en datter om morgenen. Det var en stor glæde for mig, at jeg måtte se mit barn, før jeg skulle afsted. Tredje dags middag (4/8) kl. 12 skulle jeg stille i Sønderborg. De dage der var tilbage gik hurtigt hen, og timen kom, hvor der skulle tages afsked. Jeg må ærligt tilstå, at jeg ikke ved,

hvordan jeg fik sagt farvel til dem begge. Tankerne var: Ser du dem mere, eller er du krøbling, når du ser dem igen. Og hvad kunne der ikke ske med dem. De måtte lades tilbage til andre menneskers varetægt. Så var det tid, jeg måtte rive mig løs, det sidste farvel og jeg var ude. Jeg når Sønderborg ved middagstid. På banegården bliver vi afhentet, og i slutten trop går det til kaserne, som dengang var det gamle slot. Vi er kun 18 mand ialt og bliver straks efter ankomsten til kaserne tildelt de 4 kompagnier. Vi bliver afhentet af en underofficer og ført på tøj-kammeret for at modtage munderingen. Inden der var gået en time, var vi forvandet til feltgrå soldater. Derefter går det på våbenkammeret for at modtage våben. Her vil kammerunderofficeren give os et gevær, som vi dog nægter at modtage. Det bliver indberettet, at vi nægtede modtagelsen af de våben,

der blev os givet. Det varer ikke ret længe, før vi får ordre til at stille hos majoren. Han ville nu vide, af hvad grund vi nægtede af modtage de våben, som blev os givet. En underofficer træder frem og meddeler majoren, at det er en revolver og en dolk, vi skal have, ikke et gevær. Det vidste majoren nok, men siger han: Hvor skal vi tage, hvor intet er, og videre: Hvor længe har I vel de våben, når I er der ude. Vi forstod, hvad han mente med de ord. Før eller senere ville vi lade dem stå et eller andet sted. Her kan jeg tilføje, at sådan gik det også inden ret længe. Dagen efter (5/8) kom så reservisterne, som mest var fra Kiel og Hamburg. I dagens løb erfarede vi, at vi ikke i første omgang skulle til fronten, men til den danske grænse, og glæde blev vi. Vor oberst havde dog en anden mening, han ville med i første linie. Han telegraferede til kejserinden, som var regimentets chef. I

første omgang ville hun ikke tillade, at regimentet kom til fronten. Hendes regiment skulle ikke tage det første stød. Det havde lidt meget i 1870-71. Obersten blev dog ved, og tilsidst fik han sin vilje igennem. Vi blev kaldt ned på kasernepladsen til den sidste parole, som var indløbet. Majoren var tilstede, og med høj røst meddelte han, at det var blevet os forundt at komme til fronten, og at vi skulle vise kejserinden, at hendes regiment kunne udrette mere end i 1870-71. Vore følelser og tanker var nu ikke blide ved den meddelelse, der lød en brummen over det hele. Men vi måtte føje os i det, vi havde jo ikke noget at skulle have sagt. Dagen for vor afrejse er den 8. august. Tidlig om morgenen er vi på benene, for at have alt i orden til afrejsen. Klokkeren syv er alt færdigt, og med musik i spidsen går det til banegården.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

2

Der har samlet sig mange mennesker i gaderne, og alle vinduer, hvor vi kommer forbi, er besatte med mænd, kvinder og børn. De ville give deres soldater den sidste hilsen med på vejen. Der blev strøet en mængde blomster ud over os, og inden længe var vi alle smykket med blomster. Der lød gode ønsker og et på gensyn til os fra alle sider, og med faste skridt gik det videre.

På banegården bliver vi så anvist plads i toget, otte mand i hver kupe. Der var ikke for megen plads, men det skulle gå. Efter at have anbragt vore sager i nettet,

måtte vi godt gå ud igen, indtil der blev givet besked om indstigning. Det må siges til Sønderborg bys ære, at den havde gjort meget for os i de dage, vi var der.

Vi kunne næsten få alt, hvad vi ønskede. Ved toget blev der uddelt cigarer, cigaretter, chokolade og postkort i store mængder. Vi snakker lidt med den ene, lidt med den anden, alle vil trykke os i hånden. Der flyder ikke så få tårer, både fra den ene og den anden. Der var også nogle af kammeraterne, som havde deres nærmeste at tage afsked med, og for dem faldt det særlig svært. En havde

kone og børn, en anden forældrene, og en tredje sin kæreste med.

Der gives nu kommando til at stige ind, og i løbet af et par minutter er alle på deres pladser, og der bliver meldt færdig. Musikken begynder at spille, og under hurra fra alle sider sætter toget sig langsomt igang. Det sidste farvel og på gensyn bliver sagt, mens det går langsomt fremad.

Det er et langt tog med tusind mand, og alt hvad dertil hører af bagage. Det går langsomt op ad bakken, og så længe vi kan, stirrer og vinker vi mod Sønderborg.

Så vendes vore blikke fremad mod det uvisse. Der er vel nok mange som tænker: Skal det lykkes mig at vende tilbage, eller skal jeg blive derude. Tusind unge, stærke mennesker føres fremad mod slagmarken, mod nød og elendighed. Her må jeg bemærke, at afskedstimen er noget af det værste, da først vi er ene med vore kammerater, går

humøret lidt i vejret, og man ser lidt lysere på tingene. Det hjælper jo heller ikke at se alt for trist på det, det er da heldigvis ikke alle kugler som træffer.

Min bedste kammerat kunne ved Smedeby smide et brev ud til sin kone og søn. De stod der for at sige farvel til deres mand og far.

Den første station er Flensborg, hvor der gøres holdt. Her skal vi alle ud for at have frokost, og det var en frokost, som Flensborg kunne være bekendt. Alt hvad vi ønskede var at få. Lange borde stod dækket med alt godt mellem himmel og jord, og vi tog godt for os af retterne. Der var også her mødt mange mennesker op for at byde os farvel.

De to andre bataljoner var allerede kørt, den første kl. tre og den anden kl. syv. Efter en times ophold går det videre.

Ved Slesvig møder vi regiment 163, som skal til grænsen i stedet for os. Vi misundte dem, at det var

blevet deres lod at indtage vor plads. Her kan jeg bemærke, at der ikke gik lang tid, før de også var ved fronten.

Den næste station hvor der gøres holdt er Altona. Her får vi middag, som også er meget god. Efter en time går det igen videre efter programmet. Det går nu over Bremen, Osnabrück, Wesel og Krefeld til Aachen. Overalt hvor vi kommer frem, møder vi begejstring fra mennesker, som havde taget opstilling på banegårde og langs banen. Mangt og meget bliver kastet ind til os gennem vinduer og døre. Alt hvad en soldat har brug for.

Vi oplever meget på denne rejse. Hvor kunne vi dog ikke have glædet os over de skiftende landskaber, hvis det havde været en fornøjelsestur. Under omstændighederne havde vi ikke det udbytte af rejsen, som vi ellers ville have haft.

Tiden går, og da vi nærmer os Rhinen, begynder musikken at spille »Die

Wacht am Rhein«. Alle som have lyst sang med. Der var mange af soldaterne, som var krøbet op på taget, vi kunne jo ikke allesammen få et vindue at stå ved, for at se Rhinen. Det var vel nok de fleste, som aldrig havde set den, og mange ville aldrig få den at se mere.

Vi nærmer os Aachen, det er snart mørkt, og vi er glade ved, at vi snart må komme ud af toget, og få benene rettet igen. Det tog os to dage og en nat at nå Aachen, og med den knebne plads var det velgørende at komme ud.

Toget holder, og der bliver givet ordre til at stige ud. Vi bliver nu indkvarteret i store sale, fabrikker og skoler. Vi finder os en plads hvor vi kan ligge, og inden der er gået lang tid, sover vi alle. Vi havde jo heller ikke fået megen søvn i de sidste dage.

Tidligt næste morgen bliver vi vækket, hurtigt skal der gøres toilette.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

3

Der er kommet befaling, at regimentet skal på øvelsesmarch. Klokkeren seks står regimentet klar. Her får vi at vide, at vi sygebærere ikke skal med, men skal melde os ved vor regimentslæge for at få instrukser om, hvordan vi bedst skal gribe tingene an, og yde så hurtig hjælp som muligt.

Der var ikke gået ret lang tid, før vi blev afbrudt, idet der kom befaling, at læger og sanitetsunderofficerer der kunne undværes, så hurtigt som muligt skulle opsøge regimentet, da der var forekommet mange hedeslag.

En af vore læger, som tog ud for at hjælpe, fik selv et hedeslag og døde samme dag. Han var den første døde ved regimentet.

Vi havde så resten af dagen for os selv, og kunne gøre hvad vi ville. Det er sidste dag i vort hjemland. Vi går tidlig til ro, vi ved hvad der venter os den næste dag.

Om morgenen bliver vi igen vækket tidligt. Klokkeren fem skal regimentet stå færdig for at tiltræde marchen ud imod fjenden. På klokkeslet bliver der givet kommando: Gevær på skulder, march. Det går kun langsomt fremad. Af og til må vi til siden for at

gøre plads til artilleriet og kavalleriet, som også skal frem. Det tager tid, før vi har den rette marchordning. Der er mange regimenter der skal igang. Vi marcherer med to kolonner side om side, og når så artilleriet kommer, må vi i grøften.

Ved middagstid når vi den belgiske grænse. Der ligger en by, og her møder os det første forfærdelige syn, her ser vi hvad krig er. Mange huse nedbrændte, mangt og meget slået i stykker. Bohave flyder på gaderne, høns, ænder og gæs og enkelte større grise løber forvirret omkring. Der er enkelte belgiere, som lader sig se. Det er sørgeligt at se på, men det er krig, og vi kan ikke ændre det.

Alt som vi kommer frem, møder der os mere af krigens rædsler. Om eftermiddagen møder vi de første sårede, tyskere og belgiere. Den første belgiske fane som er taget kommer også forbi. I det fjerne kan vi høre kanonerne, de hø-

res som en torden langt borte.

Ved siden af vejen ser vi den første grav, om det er en ven eller fjende ved vi ikke, men et er sikkert, det er en som har måttet lade livet for fædrelandet.

Dagen er varm og streng for os. Der er mange som gør stop, og enkelte som får hedeslag. Dem må vi tage os af, hurtigt må vi have dem af vejen, helst i skyggen og brystet fri. Vi skal give dem noget at drikke, så bliver de ladet tilbage, vi har gjort vor pligt. Senere bliver de samlet op, og de der er kommet til hægterne igen, må så se at finde kompagniet. De øvrige kommer på sygehuset.

Den første dag går til ende, og vi længes efter hvile og ikke mindst efter at få noget at spise. Vi kommer i bivuak, køkkenet kommer frem, og vi får den længe ventede mad og kaffe.

Vi sygebærere får besked om at melde os ved kompagnieføreren, der meddeler os, at vi skal afgive vort tornyster. To ved køkkenet

og to ved ammunitionsvognen. Glade blev vi ved, at vi ikke behøvede at bære dem mere.

Tidligt næste morgen må vi videre. Hurtigt får vi gjort toilette. Lidt kaffe og brød får vi, og selv om brødet er tørt, smager det godt.

En af kammeraterne mente nu, at vi måtte skynde os, for skulle vi være i Paris om fjorten dage til frokost, som det var blevet lovet os, måtte vi sætte tempoet op til det mest mulige.

Dagen går som den forrige. Ved middagstid kommer vi til en lille by, og her måtte vi blive til næste dag. Vi må nu selv sørge for maden, kompagniet bliver delt i tre hold med 80 mand i hvert, og derefter anvist en plads, hvor natten kunne tilbringes.

Der blev sendt nogle ud i byen for at finde noget spiseligt. Det var ikke småting, der bragtes med tilbage, gæs, ænder, høns, kød og kartofler og meget andet. Alle måtte nu hjælpe

til med at få middagen færdig. Belgierne viste sig meget venlige imod os, vi kunne få alt uden penge.

Det viste sig dog anderledes om aftenen. Da det blev mørkt, og vi var kommet til ro, kom deres venlighed rigtig frem ved, at de begyndte at skyde på os alle retninger i byen. Der kommer liv i de døde ben, fra alle skulle vi ud og se hvad der var løs, og så fik vi at vide, at det var belgierne der skød på os.

Der blev nu stukket mange huse i brand, og hele befolkningen blev taget til fange og indespærret i kirken. Der var en, som blev fanget med en revolver i hånden, han ville ikke give den fra sig, før han havde fået tre bajonetstik i brystet, dog ikke livsfarligt. Han blev senere forbundet og kunne selv gå hen til de andre i kirken. Så havde vi atter ro i lejren og kunne give os søvnen i vold.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

4

Klokken er nu fem om morgenen, og vi ville gerne have en lille lur. I stedet for hedder det, at vi skal se og blive færdige, da det går videre. Vi får nogle stykker brød ved de gamle nonner og noget vand i flaskerne, og videre går det, fremad mod fjenden. De første døde og sårede måtte vi lade tilbage.

Det er onsdag morgen den 19/8, og vi ved, at ret lang tid vil der vist ikke gå, før vi møder fjenden igen.

Dagene går hurtigt, og det tager på kræfterne. Store anstrengelser, lidt at spise, snart ingen brød. Det

meste vi må opretholde livet med, er frugter, kålrabi og gulerødder. En gang imellem får vi lidt tynd suppe med lidt kød og høns.

Dagene går, vi marcherer igennem de fineste landskaber, alt er som en stor have, smukke huse og alt i fineste orden. Vi finder engang imellem et drivhus fyldt med store vindruer, og det er noget der smager en soldat.

Lørdag den 22/8 får vi at vide, at fjenden ikke er langt borte, og at vi snart vil komme i kamp. Det viste sig også at være rigtigt.

Søndag morgen begynd-

te kompagnierne at sværme ud i skyttelinier. Vi fik nu at vide, at vi her stod over for englændere. Vi arbejder os fremad, og ved middagstid begynder man fra begge sider at skyde med kanoner. Af og til hører vi infanteriet og maskingeværet. Der er ikke gået lang tid, før det er blevet til et forfærdeligt skyderi. Regimentet stormer frem. Banelegemet og en kanal der ligger ved siden af holdes besat af fjenden. Vi kan overse det hele og ser nu, at fjenden viger.

Vi får nu ordre til at gå frem. Der går ikke lang tid, før vi har de første sårede og døde. Og det blev en streng eftermiddag og nat. Slagmarken var oversået med døde og sårede. Vi tabte ikke ret mange den dag, englænderne havde store tab.

Der blev også taget en del englændere til fange, deriblandt også nogle sanitetssoldater. Vi arbejdede hånd i hånd. Vi sørgede fra begge sider lige meget for

de sårede, om det var ven eller fjende. Vi fik i dagens løb mange varme håndtryk fra de sårede englænders side. Det var ikke at mærke, at de var fjender. Hvor kunne de også være det, vi havde aldrig set dem, langt mindre gjort dem noget. Vi lagde venner og fjender side om side, efterhånden som vi kom frem, og de befandt sig godt i hinandens selskab.

Vi har nu nået stationsbygningen, her stiller vi vore geværer sammen, hænger hjelmene på, hilser og går videre. Fra den time af havde vi hverken gevær eller hjelm mere i krigen.

Vi arbejder os fremad og ser i det fjerne byen Mons. Vi ser større brande og får at vide, at vore tropper har taget byen i besiddelse.

Hen på aftenen (23/8) når vi også byen og får indrettet en forbindingsplads i et lille hotel. Her får vi nogle hårdt sårede englændere, som vi må våge ved hele natten. I hotellet er der nok at spise og drikke, og vi deler ud til alle sider.

Sindssygehospitalet har englænderne skudt i brand, de fleste af de sindssyge var dog kommet ud og var blevet indespærret i en indhegning. Enkelte var sluppet løs og løb om på gaderne, og andre blev i ruinerne.

Vi kommer ikke til ro den nat, og så snart det var blevet lyst, måtte vi igen ud at søge efter sårede. Vi fandt nogle i nærheden af et slot, og de blev bragt derind.

Da vi bragte den første sårede dertil, blev vi budt ind af manden, hans kone og to voksne døtre, som kom os i møde med røde korsbindet på armen. De tog venligt imod os, og til vor glæde kunne de tale tysk. Konen og døtrene tog imod de sårede i forhallen, her blev de vasket og forbundet med fint nyt linned, hvorefter de blev lagt i fine hvide senge.

Vi sygebærere blev så bespist med alt det bedste, de havde. Hvor var de menne-

sker gode ved de sårede og os.

Manden tog to af os med ind i en stue. Vi studsede ved at se stuen fyldt med geværer og andre våben.

Han fortalte os, at han havde samlet alt sammen, for at tjenerskabet ikke skulle bruge våbnene imod os eller imod englænderne. Vi fik at vide, at vi kunne gøre ved våbnene, hvad vi ville. Det vi ikke kunne tage med, måtte vi slå i stykker lød vores ordrer på, og alle geværene fik så med en sten, så de var ubrugelige.

Efter nogen tid tager vi afsked med dem alle, på det hjerteligste fra begge sider, der var ingen fjendskab, og vi ønskede hinanden alt godt i fremtiden.

Jeg tog en engelsk sabel med, og idet vi gik forbi køkkenet, så vi der en meget svær kogejomfru, som smilte til os gennem vinduet.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

5

Jeg siger til mine kammerater, om vi ikke skulle prøve at jage hende en skræk i livet. Som sagt så gjort, vi farer ind i køkkenet. Jeg har alt imens draget sabelen, som om jeg ville støde den i hende. Det kan nok være hun fik armene i vejret og råbte pardon. Vi smilte nu til hende, og det varede ikke længe, før vi var gode venner. Hun sprang ned i kælderens og kom frem med steg, brød og vin. Vi kunne ikke modstå de lækre ting, og vi tog godt for os af retterne. Soldater kunne snart altid spise, efter alle de an-

strengelser vi måtte igennem. Vi skiltes også her som gode venner.

Alle sårede var samlet op, de døde var begravet, og vi måtte videre (24/8). Fjenden var slået, og skulde forfølges.

Uden for byen traf jeg to af mine brødre, jeg blev glad ved at se, at de ingen skade havde taget. Den ene havde fået en kugle igennem hjelmen. Jeg kan her bemærke, at vi var fem brødre med i verdenskrigen. Vi blev alle såret, men en er død senere som følge af sår og sygdom, som han have pådraget sig i felten.

Det går videre. Megen søvn og ro gives der ikke. Får vi et lille ophold og noget at spise, er det kun lidt af begge dele. Mange får mavesygdom, og alle bliver efterhånden meget slappe. Vi lever mest af frugt og kålrabi. Den suppe vi får er kogt på alt for friskt kød. Kreaturerne bliver slået ned, og det varme kød kommer i kedelen, og det kan et menneske ikke tåle.

Vi sygebærere har meget at sørge for med alle de syge. Der må, når vi kan få tid, koges risemelsgrød med kakao, til alle dem som er mavesyge, og de skal også have opiumsdråber.

Vi har nu allerede oplevet meget i den korte tid. Vi har set mange sårede og mange, der har lukket deres øjne for evigt. Vi har set mangan god kammerat blive bragt til det sidste hvilested, men dog er det ikke at regne for, hvad er venter os i fremtiden.

Vi når den franske grænse (25/8), Belgien ligger bag

os, og nu går det mod Paris. Der bliver marcheret dag og nat. Engang imellem er der lidt skyderi. Vi kommer ikke til ro, vi får ingen fridag. Det er sørgeligt at se regimenterne. De bliver mindre og mindre, vi ved at mangan god kammerat har vi måttet lade tilbage.

Egnen er øde mange steder her, hvor vi kommer frem, det er ikke det smukke land som Belgien. Huse- ne er anderledes, de har kun få vinduer til gaden.

Atter er det dag (13/8), og vi hører kanonerne nærme- re ved. Det er et fort ved Lüttich (Liege), som bliver beskudt, det har ikke villet overgive sig. Det går nu hurtigt fremad, og om eftermiddagen nærmer vi os fortet. Vi ser på afstand, hvor granaterne hagler ned over det. Af og til kommer der en stor mine, dem kunne vi se i luften.

Vi sanitetsfolk fik nu ordre til, under ledelse af vor brigadelæge, at indrette en forbindingsplads. Vi tog banegården i besiddelse, og

venteværelserne blev lavet om til sygestuer. Da vi er færdige, får vi ordre til at gå ud og søge efter sårede. Lægen lover os et glas vin, når vi kommer med den første. Vi behøvede nu ikke hans vin, vi havde allerede fundet vinkælderen, og der var vin nok til et helt regiment.

Vi når ud til sanitetsvognen, og i det samme vi er der, får vi et skud hagl, dog ingen af os bliver truffet. Den ene af vore heste bløder flere steder. Det kan nok være at der blev skyderi i gaden. To kompagnier stormede frem og skød ind af vinduer og døre, og det gav vel nok glassplinter. I kampens hede blev tre soldater såret. To med skud i hovedet og en i armen, men alle tre lettere.

Kompagnierne måtte nu tilbage for at gøre plads for artilleriet. Det beskød nu bydelen med brandgranater, og inden længe var denne del af byen et ildhav. Der var nu heldigvis ikke mange mennesker i

den gade, da de var taget bort før vi kom. Den eneste vi så, var en gammel kvinde. Hun kom med noget bohave på en trillebør.

Vi måtte nu fortrække fra banegården og måtte over på den anden side i et bryggeri. Her finder vi et veldækket bord, som vi tager i besiddelse. Der manglede ikke noget. Der var æg, skinke, pølse, ost, brød og kaffe, og det kom os godt tilpas, da vi ikke havde fået meget den dag.

Vi havde nu også fået de tre sårede forbundet og lagt til hvile. Der kommer nu en fjerde, en underofficer som har været i et af husene, som blev skudt i brand. Han var blevet røgforgiftet.

Det var nu alt imens blevet aften, og vi lagde os til hvile. Det varede ikke længe, før der kom et par løjtnanter og smed os ud på gaden. Det var første men også sidste gang, at vi lod os det byde af en løjtnant.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

6

Vi lagde os alle fire ude på fortovet og faldt også i søvn. Da vi vågnede om morgenen, havde vi alle fire hver et par tykke tæpper over os. Hvem, der har gjort det, er aldrig blevet opklaret.

Vi skal videre, og i dagens løb når vi Lüttich, hvor vi bliver indkvarteret to og to. Den nat kan vi sove i en rigtig seng og få tøj af.

De næste dage marcherer vi fremad, uden at der sker noget, men om morgenen den 18/8 får vi at vide, at vi i dagens løb vil komme til at stå overfor fjenden. Det går nu kun langsomt fremad. Vi må føle os for, for at

fjenden ikke skal komme os i forkøbet.

Ved ellevetiden får vi middagsmad, og for mange bliver det deres sidste måltid.

Regimentet sætter sig nu langsomt i bevægelse, og det varer heller ikke længe, før fjenden lader høre fra sig. Infanteri og artilleri begynder at skyde. Kompagnierne får ordre til at gå imod fjenden, og vi saniteter går til sanitetsvognen for at have bærerene ved hånden, når der er brug for dem.

Der går nu ikke lang tid, før der kommer ordre, at vi må frem, der er brug for os. Det viste sig dog at være

blind alarm. Kompagnierne var ikke i kamp men lå og afventede videre befaling. Vi bliver dog sendt videre frem, da der var udsendt en patrulje, som vi også finder, men der var ingen sårede her.

Vi måtte nu hurtigt tilbage, for kuglerne begyndte at hagle ned over os. Der var heldigvis ingen af os, der blev truffet. Det var ildsåret, som vi havde modtaget. Vi lægger os hen en tid og hviler os lidt.

Kompagnierne får så ordre til at gå for i skyttelinier, og kanonerne begynder at skyde på de belgiske stillinger. Vi saniteter bliver liggende en tid endnu, vi måtte ikke gå, før vore soldater er kommet ca. 1 1/2 km frem. Kampen var hård men varede ikke længe. Vore kanoner havde skudt godt, der var blevet forfærdeligt tyndet ud blandt belgierne. Det må her bemærkes, at belgierne ikke havde meget artilleri den dag. Regimentet kom hurtigt frem, selvom det måtte igennem en skov og

over en bred å (Gette), hvor de fleste måtte i vandet til brystet. Det blev snart stille og al skydning hørte op, belgierne havde taget flugten.

Vi får nu ordre til at gå frem, for at vi kunne komme de sårede til hjælp. Vi spredes ud over slagmarken, og det varer heller ikke længe, før vi har den første. Det var en underofficer, han var død, han stod lige op i en grøft tilbage lænet mod grøftekanten. Vi lagde ham nu ned og måtte vente til senere, for at han kunne blive begravet. Den næste var en løjtnant, han var også død. Han sad lænet imod et træ.

Videre går det.

Den næste jeg finder er en soldat, som har fået pulsåren i benet skudt over. Han lå og trykkede på pulsåren for ikke at forbløde. Her var hurtig hjælp nødvendig, rask fik jeg pulsåren afbundet og såret forbundet. Det var den første, som jeg selv havde måttet hjælpe.

De skulle alle blive lig-

gende for senere at blive bragt tilbage.

Vi behøver nu ikke at gå langt, før vi har den næste. Det viste sig at fjenden også kunne træffe, selvom han havde skudt for højt i starten.

Alt som tiden skrider frem, når vi til den belgiske stilling. Her ser der forfærdeligt ud, det viste sig, at vort artilleri havde truffet godt.

Den første belgier jeg fik i hånden, havde fået hele underkæben skudt bort og led forfærdelige smerter. Jeg kunne ikke engang forbinde ham, da han derved ville blive kvalt. Jeg gav ham en pakke vat, som han så måtte holde for såret. Han ville forbløde, en del blod gik i lungerne. Jeg vidste, at længe kunne han ikke leve. Han døde om natten, men vi havde gjort, hvad vi kunne.

Det må siges, at vi gjorde lige så meget for fjenden som for vore egne kammerater.

Vi har nu forbundet mange belgiere, og alt bliver af søgt endnu engang. Vi kommer så forbi en grøft, her hører vi en klage sig forfærdeligt. Han ligger i en muddergrøft. En af kammeraterne mente at han ikke havde langt igen, han kunne rolig blive liggende.

Jeg mente, at så længe der var liv var der også håb. Hurtigt fik jeg en hånd i ham, og fik trukket ham op på det tørre. Det viste sig nu, at han godt kunne stå på benene, men han ville ikke åbne øjnene, Vi ruskede lidt i ham, så åbnede han øjnene og græd.

Det første han gjorde var at pege på sin ring, hvorefter han strakte tre fingre i vejret. Vi forstod straks, hvad han mente, at han havde kone og tre børn. Han har vist tænkt, at vi ville slå ham ned.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

7

Det viste sig nu også, at han ingen bukser havde på, det havde vi ikke set straks, da han havde en lang overfrakke på. Vi ville nu have at vide, hvor han var blevet såret. Han forstod ikke os, og vi ikke ham. Vi undersøgte ham nu, og det viste sig, at han ikke havde andet end revet sig på pigtråden.

Vi tog ham med hen til nogle andre belgiere, vi skulle se at få et par bukser til ham. Der var her en af belgierne, som kunne tale tysk, han var og blev til stor hjælp for os. Vi finder et par bukser i et tornyster, men belgieren som kunne

tysk sagde, at dem måtte han ikke tage på, for det var de bukser, de skulle have på, når de kom til Berlin. Vi trak lidt på smilebåndet og sagde, at hvis der ikke var andet i vejen, så kunne han roligt tage bukserne på, for inden ret længe skulle han nok komme til Berlin.

Vi har endnu en oplevelse med en belgier. Der kommer en kammerat og fortæller os, at der ikke ret langt herfra ligger en belgier. Han ligger blandt de døde, siger han. Han havde set ham flere gange, og hver gang lå han anderledes. Vi kommer derhen og

finder ham. Vi får nu en hånd i ham, og det viste sig, at manden ikke fejlede noget.

Vi er nu blevet færdige med at forbinde de sårede, og det er snart mørkt. Nu skal vi til at bære dem væk fra slagmarken. Vi spørger belgieren, om han vidste, om der var nogle skoler eller lignende, hvor vi kunne bære dem hen.

Han var godt kendt på egnen. Ikke langt herfra lå et kloster, som vi ikke kunne se herfra, da det lå i en dal. Han får nu føringen, og snart har vi nået klostret, og det viste sig, at der var plads til mange. Nonnerne tog venligst imod os. Vi fik at spise og drikke, så meget vi ville, og der blev sørget for de sårede.

Om natten ved to tiden var vi færdige med at bære de sårede derned. Vi bliver nu inddelt i hold til at passe de sårede. Det varer ikke ret lang tid, før der kommer besked til os, at der var blevet fundet 16 mand, som skulle afhentes.

Vi rykker hurtigt ud og får dem båret ind.

Grunden er, efter hvad de fortalte, den, at de skulle betale skat efter antallet af gadevinduer. Husene ser meget triste ud, fordi vinduerne mangler, og det hele ser meget forsømt ud.

Efter min mening må beboerne have været meget fattige, men der findes jo nok andre egne, hvor det er bedre. De større byer kan mange steder også se rigtig pæne ud. Det må siges, at der er krig, og det meste er øde og forladt.

Dagene går, det bliver den femte september, og om morgenen får vi at vide, at vi snart står overfor fjenden igen. Det er denne gang franskmændene.

Det er to divisioner kavalleri, den ene skulle allerede være slået. Vi skal slå den anden eller opholde den. Kompagnerne går frem i skyttelinier, og vi sygebærere går til sanitetsvognen. Ved middagstid bliver der skudt lidt med artilleriet. Det er vort eget artilleri, som besky-

der en fransk militærkolonne. Det viste sig senere, at vort artilleri havde truffet godt.

En kammerat og jeg finder hver en cykel i grøften, og vi kører ud for at se, om vi ikke kunne finde noget spiseligt. Vi kommer til en lille by, og her træffer vi vort køkken. Det kedelige var, at maden ikke var færdig. Vi prøver i nogle huse, om der ikke skulle findes noget, men forgæves.

I en stald finder vi et par store kalve. Der bliver sagt vor slagter besked, og i løbet af kort tid er han der med økse og kniv. Så havde vi da fundet noget til køkkenet.

Beboerne fik et bevis for, at vi havde taget kalvene, og det var de godt tilfreds med. De kunne så altid få dem betalt.

Uden for byen bliver vi råbt an af vor brigadelæge, han står ved en stor lade lidt inde på marken. Nu er den gal siger jeg til kammeraten, vi får vist en på hovedet. Det viste sig dog

anderledes, han var venlig imod os.

Laden var fyldt med store kurve, som indeholdt forbindssager. Det var noget, franskmændene havde måttet lade tilbage. Der var mange hundrede kurve, og lægen ville, at vi skulle tage en kurv med.

Den var meget tung, vi kunne ikke cykle med den, og vi mente, at vi ikke kunne have den med. Lægen mente, at så kunne vi gå, for én skulle vi tage med.

Det må siges, at bedre forbindsstof har vi ikke haft.

Senere på dagen træffer vi vor regimentslæge, der ville vide, hvad vi havde i kurven, og efter at vi havde meddelt ham det, fik vi mange tak fra den side.

Vi kommer nu ind på den vej, hvor den franske militærkolonne var blevet beskudt af vort artilleri. Et forfærdeligt syn mødte os her.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

8

Et kaos. Efter vor mening havde den første vogn fået en granat, som har bevirket, at de andre granater i vognen er eksploderet, og de følgende vogne er kørt ind i den.

Der lå døde og sårede officerer og menige side om side med døde heste. Vi så her det mærkelige syn, at en fransk soldat kravlede hen og kyssede en døende officer.

Vi fandt vort kompagni ved mørkest frembrud, og lige som vi var kommet, blev der råbt på sygebererne. Vi skulle hen til kompagniføreren, og det kan

nok være, vi ikke blev så venlig modtaget. Mens vi stod ret, blev vi alle fire dømt til tre dages arrest, fordi vi ikke havde udført en befaling, som var givet os. Jeg ville have at vide, hvad det var for en befaling. Til svar fik jeg besked på at holde mund. Han beordrede os til at tage røde korsbindet af. Vi fik så udleveret geværer og patroner og blev sendt på feltvagt. En times vagt var ligeså meget som en dags arrest.

Vi fik kun lidt at spise den aften og måtte så temmelig langt bort. Der lå et

banehus, og herfra skulle vi trække på vagt, to mand ad gangen. Jeg kom ikke med i første omgang, og vi der blev tilbage fik lavet omhyggelig toilette. Vi fandt rent tøj i huset, skjorter, underbenklæder og strømper. Det var en dejlig fornemmelse at komme i det rene tøj.

Vi fik også nogle høns slagtet, men til vor store skuffelse måtte vi ikke tænde ild, vi var alt for nær ved fjenden. Vi måtte nøjes med at pakke hønsene i vor rygsæk til senere brug.

Den nat stod jeg to timer på vagt, to dage af straffen var betalt, og jeg fik heldigvis den sidste dag afskrevet. Det var den eneste straf jeg fik, og desuden var vi uskyldig dømt.

Den sjette september skulle vi have hviledag, og vi glædede os til den. Vi kunne sove og hvile os, men det skulle komme til at gå anderledes.

Ved ottetiden om morgenen begyndte artilleriet at lade høre fra sig. Vi var

kun 36 km fra Paris, og var inde på den franske øvelsesplads. Forterne ved Paris kunne beskyde os.

I første omgang tænkte vi ikke noget ved det, men eftersom de blev ved, blev der udsendt en patrulje, som skulle gå op på en høj for om muligt at få at vide, hvad der foregik. De kom tilbage med den besked, at det var det franske og vort artilleri, som beskød hinanden.

Inden ret lang tid fik vi ordre til at melde os ved kompagniet. Vi fire sygeberere måtte nu give geværer og patroner tilbage til ejermændene. Vi kunne så tage røde korsbindet om armen igen, og kompagniføreren sagde så, at i dag skulle vi blive ved kompagniet.

Kompagniet måtte nu foreløbig tage dækning i en grusgrav, og oppe fra kanten kunne vi se noget af slagmarken. Det var et forfærdeligt syn, der mødte os her. Skydningen var begyndt, artilleri, infanteri

og maskingeværer bragte død og ødelæggelse med sig.

Fristen i grusgraven var kort. Da kompagniet blev beordret frem, måtte vi sygeberere jo med. Det kan nok være, at vi allesammen kunne bruge benene den dag. Det var livet om at gøre.

Vi kom ikke ret langt, før de første sårede meldte sig, og inden ret lang tid havde vi ingen forbindssager mere. Vi var kommet så langt som en trehundrede meter fra den franske linie. Her bliver vi anråbt af vor major, hvad vi ville her. Vi måtte se så hurtigt som muligt at komme tilbage. At ingen af os fire fik en kugle er et mirakel, for kuglerne peb om ørerne på os, da vi løb tilbage.

Vi kommer til en lille gård, og her finder vi nogle soldater og civile, der havde taget dækning imod kugleregnet. Efter en lille pause går det videre, og vi kommer endelig så langt,

at kuglerne ikke når os mere.

Vi finder i en roemark en soldat, som ligger og vifter med et lommetørklæde. Han var meget hårdt såret, og vi måtte lade ham blive liggende, til vi havde fundet en bære, så vi kunne bære ham tilbage. Han græd bitterligt, da vi ville gå og sagde, at nu skulle han ligge der og dø. Vi lovede ham bestemt, at vi nok skulle hente ham, så snart vi havde en bære. Vi havde bundet hans lommetørklæde for enden af en stang, som vi havde plantet i jorden ved siden af ham. Vi kunne så lettere finde ham igen.

Der gik ikke ret lang tid, før vi fandt vor sanitetsvogn, og vi fik hurtigt fat på en bære, så vi kunne hente ham som lovet.

I skulle have set det ansigt, som lyste os i møde, selvom han havde store smerter. Han blev lagt på bæren, og varsomt bar vi ham tilbage.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

9

Her var vor regimentslæge, den sårede blev efterset og fik en indsprøjtning, som alle sårede fik. Det var en indsprøjtning mod sårfeber.

Derefter sagde lægen, at vi skulle se at få så mange sårede som muligt lagt på vognene, så vi hurtigt kunne få dem væk fra fronten, for nu gælder det om at redde sig i en fart. Jeg ser stadig det billede for mig, hvor der til sidst ligger to soldater tilbage, og vi kun kunne have én mere i vognene. Hvor græd han hjerteskræende og sagde, at nu måtte han i fangenskab eller ligge der og dø. Hvor

vilde vi ikke gerne have taget dem alle med, men vi kunne ikke.

Det blev en vandring, som vi ikke let glemmer. De mindre sårede gik ved siden af vognene, og bagved gik sygebærerne med de bærer, der ikke var plads til i vognene.

Vi gik én fire timer med vor byrde, inden vi kunne komme af med dem. Under turen var der en, der fortalte mig, at en af mine brødre også var blandt de sårede.

Ved ellevetiden kom vi til en stor forbindingsplads, hvor de sårede kommer under lægebehandling. Jeg har nu fri og kan søge

efter min broder, men finder ham ikke.

Der skal nu sørges for noget at spise, og her kommer de høns os til gode, som vi slagtede dagen i forvejen. Vi får lavet et bål og får sat gryderne over. Efter en god time kan vi spise hønsekød og drikke suppen til, det havde været herligt, om vi også havde haft en kartoffel.

Det giver ikke megen ro den nat. Der er en jamren og klagen fra de sårede. Vi behøvede ikke at gå ud igen på slagmarken, vi var blevet afløst af et sanitetskompagni.

I dagens løb kommer det nu til kamp igen, og der er større eller mindre tab af menneskeliv på begge sider. Alt får en ende, denne dag også, vi havde dog vist franskmændene, at vi var der endnu.

Vi får den nat lidt ro, og i den tidlige morgentime går det igen med ilmarch tilbage. Vi marcherer hele dagen og den næste nat med.

Den ellefte har vi det lidt bedre. Om aftenen må

vore soldater ud at grave skyttegrave, vi tænkte ikke, at fjenden var fulgt efter. En kammerat og jeg var ved ettiden ude at se til vore soldater, hvad de lavede. Alle vegne hvor vi så hen, kunne vi se brande i nær og fjern. Vi går tilbage og lægger os lidt, men tidligt må vi på benene.

Ved ottetiden (12/9) får vi ordre til at trække tilbage. Vore kompagnier lå i skyttelinier, og derfor måtte vi sanitetssoldater også med.

Vi marcherer i udkanten af en by, og idet vi kommer i nærheden af en bro, som vi skulle over, kom der en fransk kyrasserpatalje, som blev beskudt af vore soldater. Den ene kyrasser kom lige imod os, hans hoved hang foroverbøjet, og lige ved os standsede hesten. Det arme dyr rystede som et espeløv, men var ikke såret. Derimod havde soldaten fået mange kugler og var død. Vi fik ham af hesten og lagt ned. Jeg gik hen og undersøgte taskerne på hesten og finder til min

store glæde en dåse konserver. Jeg blev lidt lang i ansigtet, da det viste sig at den indeholdt tre store kartofler, der var uspiselige.

Atter må vi tilbage for at komme hen til en anden bro for at komme over strømmen (Aisnefloden). Pionererne står på broen og spørger os, om vi vil over, for i så fald skulle det gå meget stærkt, broen skulle sprænges i luften.

Vi var kun kommet et lille stykke på den anden side, så lød der to forfærdelige brag, og begge broer var ikke mere. Mange af vore kammerater måtte senere svømme over strømmen, og der er vist ikke så få, som er druknet. Jeg så siden i dagens løb ikke så få soldater, som havde måttet tage et ufrivilligt bad.

Det er den 12. september, og for os gælder det nu om at komme tilbage. Der bliver skudt stærkt fra begge sider, og det er en anstrengende dag. Ved syvtiden

om aftenen kommer vi til en by, Audignicourt, her gøres der holdt.

Hvor blev vi glade over, at vi måtte lægge os. Udenfor den gård hvor vi var, stod et stort pæretræ, og derpå var den dejligste frugt, vi kunne tænke os.

Flere hundrede pund frugt, men i løbet af få minutter var træet raseret for det hele. Der var mange, som havde fået sig en ordentlig livfuld pærer, og de bekom os godt.

Vi får at vide, at vore soldater skal til at grave skyttegrave, og at de ikke må vige en tomme mere, koste hvad det koste vil. Bagagen og sanitetssoldaterne skal blive på gården. Den nat fik vi endelig ro. Vi kunne sove hele natten, mens vore soldater måtte arbejde med skyttegravene. De fik dog i den følgende dags løb deres velfortjente hvil.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

10

De næste dage havde vi megen ro. Vi havde kun lidt at sørge for. Nogle lettere sårede skulle forbindes, nogle syge skulle der koges til.

Vi var nu gået over til skyttegravskampe. Der blev skudt meget dagen igennem fra begge parter, med infanteri og artilleri. Det var særlig byerne, som blev taget under ild. Af og til gav det sårede og døde.

Den nittende får vi at vide, at vort regiment, der på grund af store tab er meget lille, skulle storme mod fjenden den tyvende kl. 5 morgen. Der var nu meget

som skulle ordnes til den dag. (Angrebet fandt sted ved Moulin-sons-Touvent).

Den nat var der ikke mange, som kunne sove, vi vidste hvad det gjaldt. Fjenden skulle slås tilbage, og det ville koste mangt et offer. Vi ser mange gange på uret, men tiden går hurtigt, og inden vi snart ved af det er klokken fem.

Efter at der er gået en lille tid, hører vi fjenden begynde at skyde, han har opdaget, at vore soldater går frem til storm. Efter en halv time raser kampen, og manganen en god kammerat må bide i græsset.

ved 6-tiden kommer der ordre til os, at vi straks skal komme forud, da vor major er blevet såret. Vor læge bliver vækket, og alt bliver gjort klar til udrykning. Der kommer nu besked til os, at vi skal blive, hvor vi er, da majoren er død.

Kampen raser forude, vi sidder og venter på at komme frem for at hjælpe vore kammerater. Det bliver en lang ventetid, ikke før kl. 2 kan vi gå frem.

Kampen har været hård, fjenden har ikke villet vige. Et forfærdeligt syn møder os, da vi kommer ud på slagmarken. Så langt som øjet rækker, er marken oversået med døde og sårede, og alle som vi kan se, er vore egne soldater.

Vi havde nok set manganen slagmark, men dog ingen som denne. Her havde det rigtigt vist sig, at fjenden også kunne skyde.

Der blev taget fat med al kraft for at komme alle dem til hjælp, som endnu kunne hjælpes. Det viste

sig dog, at langt de fleste var døde. Vi ser, at der et stykke ude på slagmarken ligger en på knæ, og hurtigt er nogle af os hos ham. Det viste sig dog, at han var død for længe siden, og at utallige kugler var gået igennem ham.

Alt imens nærmede vi os den franske skyttegrav, og det billede vi ser der, glemmer vi aldrig. Her var de gået på med bajonet, og der har ingen skånsel været fra nogen af siderne. De er gået på med dødsforagt. Der lå mange, både venner og fjender med bajonetten i brystet.

Det er her, vi for første gang står over for de sorte. Et uhyggeligt syn at se dem ligge der døde, øjnene og munden står åben, og det hvide i øjnene lyser os i møde. Det syn glemmer jeg heller aldrig.

Vi begynder efter nogle timer at bære de sårede tilbage, og da vi kommer til et bestemt sted, bliver vi beskudt. Der må ligge en såret og skyde på os.

Der bliver udkommanderet en underofficer og otte mand for at afsøge terrænet, og de finder også snart synderen. Det er en af de sorte, og han får sin straf.

Der bliver arbejdet for fuld kraft resten af dagen, og det meste af natten må vi stå vagt ved de sårede. Hen på natten kommer sanitetskompagniet. De sværmer ud på slagmarken for at søge efter sårede. Vi som bliver tilbage må hjælpe med at få de sårede i vognene, for at de kan blive bragt på sygehuset.

Mange menneskeliv er gået tabt, mange er blevet krøblinge for livstid. Vi havde oplevet meget og set forfærdelige ting, men vi skulle komme til at opleve noget som var langt værre.

De følgende dage får vi megen ro, der er ikke så meget for os at bestille. Vi blev liggende i byen. Om dagen måtte vi ikke komme ud i skyttegravene, men om aftenen når det blev mørkt, skulle vi afhente dem, som var blevet

sårede og syge. Jeg husker, at de første fire aftener vi kom derud, var der to, men inden vi skulle derfra, var der kommet en tredje til. Hver aften i de første fire aftener var der en, som gav sig selv en kugle. Den første skød en finger af, de tre andre skød sig i foden.

Det var nu en gang blevet vort arbejde at tage os af de sårede. Vi har set mange forskellige sår, og vi vænnede os til at omgås de sårede. I begyndelsen var det skrækkeligt, men som tiden gik, tænkte vi ikke noget ved det, og det må siges, at vi blev fortrolige med alt og alle.

Mange gange måtte vi bruge lidt hårdhed. Der var mange som klagede sig forfærdeligt ved det mindste sår. Andre, som var slemt sårede, hørte vi ikke noget til. Nogen har også bedt os, om vi ikke ville skyde dem, for de kunne ikke holde det ud.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

Vi har set mange lukke deres øjne, den ene rolig, en anden bandende, en tredje bedende, og de ting kunne vel nok gå os til hjertet. Vi har trykket mange øjne til, for at de aldrig mere skulle åbnes.

En dag står vi ved en kammerat, som skal have en arm af, en anden dag ved en der skal have et ben, om ikke begge, sat af. Vi sygebærere må hjælpe med alt forefaldende.

Der går nu en lille tid, så bliver regimentet trukket tilbage fra fronten, vi skal et andet sted hen, hvor ved vi ikke. Vi er glade ved, at vi kan blive flyttet, men om det bliver bedre ved ingen. Nogen mener det ene,

andre det andet, vi er lige kloge allesammen.

Vi marcherer mod Noyon og regner med, at vi skal blive der. Vi ved, at det er langt fra fjenden, og det ville betyde ro for os alle. Vi bliver forfulgt af franske flyvere, af og til kastes der en bombe, dog for det meste uden at træffe. Der blev, så vidt jeg ved, ramt tre mand den dag.

Det blev nu ikke, som vi havde regnet med. I Noyon bøjer vi af til venstre, og det var ensbetydende med, at det igen går mod fronten.

Ved aftenstide når vi en by ved navn Chiry. Her skal vi sanitetssoldater og bagagen blive. Regimentet

må ud til fronten igen, og her var det sandelig ikke bedre, end det have været før.

Efter at vi havde sørget for vort logi, gik jeg ud i byen for om muligt at finde noget at spise. Jeg var ikke gået ret langt, før jeg traf en underofficer fra regiment 163. Det var det tidligere omtalte regiment, vi nu her skal afløse.

Han ville vide, hvad jeg søgte, have noget at spise lød svaret. Kom med mig siger han, så behøver du ikke gå sulten i seng foreløbig. Vi kommer til en stald, og ud henter han to får, dem måtte jeg tage med.

Der blev glæde hos kammeraterne, da jeg kom med fårene, det betød, at vi kunne få en steg. Vi gik straks igang med slagtingen af det ene får, det andet fik lov at leve nogle dage. Der var nogle af mine kammerater, som var ude i marken for at hente kartofler, og i løbet af et par timer havde vi en fin middag på bordet. Det var noget, vi

ikke havde fået i lang tid. Dagen efter fandt jeg en ko, som ejeren nok ville afstå for en bon, som de kaldte erstatningsbeviserne. Han fik bon'en og jeg koen. Nu kunne vi se vort udkomme. Daglig hentede vi kartofler og andre grøntsager, og vi levede som konger her i Frankrig.

Vi sanitetssoldater havde nu ro en tid, der blev ikke spurgt meget efter os. Efter en tid får vi ordre til at flytte til den næste by, hvor vi skal indrette en forbindingsplads. Vi var en læge, 8 underofficerer og otte sygebærere. Der var udbrudt tyfus, og vi fik meget at bestille med alle de syge og indimellem også nogle sårede, der skulle sørges for og nogle døde, der skulle begraves.

Alle soldater skal have indsprøjtning imod tyfus og kolera. Vi skal ud til alle soldater i regimentet med glas for at få afføring til undersøgelse. Nøjagtige kort skal skrives på, alt skal sendes til Berlin.

Tyfusygen tager til, dag for dag får vi flere syge. Der er dage, hvor der kommer 15-20 mand, som skal på sygehuset. Det er ikke mange af dem, vi ser igen, for de fleste bliver det vel døden.

Den første dag vi var der i byen, bliver jeg udtaget til at koge mad til os alle, tolv mand ialt. Jeg skal tidlig op, senest kl. fire, for at få komfuret godt opvarmet. Vi må ikke fyre om dagen, for at franskmændene ikke skal se røgen, han ville så straks tage huset under ild.

Jeg kunne, ved at tage nogle få trækul, holde fyret ved lige. Alt hvad vi skulle bruge til livets ophold blev bragt os i huset om aftenen.

Engang imellem måtte vi alle ned i kælderen, franskmændene sendte ind imellem en granat over til os. Huset, som vi boede i, fik ikke så få granater i tidens løb.

En aften måtte vi hente tre meget hårdt sårede

kammerater. Det var noget af det værste, vi endnu havde set. Den ene af dem var kommet til at træde på en mine, så de var alle tre forfærdeligt tilredt. Den ene blind, den anden en arm og et ben revet af og den tredje, der fik underlivet revet op, døde i nattens løb.

Dagen efter måtte vi igen ud at hente en, som var blevet beskudt af vore egne. Han havde fået et skud i maven. Aftenen er mørk og tåget. Det er første gang vi skal derud, der er en halv time at gå.

Vi finder derud og kommer forbi nogle soldater, som arbejder i skyttegravene. Der er en som bærer forfærdeligt på dansk.

Jeg tiltaler ham og spørger, hvor han egentlig hører hjemme, for han var bestemt ikke fra Nordslesvig.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

11

Jeg er københavner, får jeg til svar. Hvad vil du dog her siger jeg, havde det ikke været bedre at blive hjemme hos mor. Havde jeg vidst hvad jeg nu ved, svarer han, kan du være forvisset om, at jeg var blevet hjemme. Jeg ville ud og se og opleve noget, og komme hjem med ordener på brystet, men istedet får jeg nok en kugle tilsidst. Jeg har aldrig set ham siden.

Vi finder nu den sårede, lægen er hos ham, men vi må ikke tage ham med, da han ikke kan leve natten over. I stedet får vi en franskmænd med, han er slemt såret. De har fundet

ham i en skov, han klager sig forførdeligt.

På hjemturen går vi vild, og vi ved tilsidst ikke, hvor vi er, vi går og går, og det får aldrig ende. Efter et par timer hører vi nogle vogne køre. Om det er ven eller fjende, ved vi ikke. To af os går frem for at lytte, om der bliver talt tysk eller fransk. Til vor store glæde viste det sig, at det var kammerater.

Den sårede var holdt op med at klage sig, og vi mente at han var faldet i søvn. Det viste sig dog, at han var død, det havde også taget os over tre timer at komme tilbage.

Vi nærmer os julen, og vi forbereder den på det bedste. Vi har fået et juletræ, vi har købt konserves, kartofler har vi rigeligt af, kød og kaffe bliver leveret. Vi glæder os over, at vi må fejre den her, hvor vi nu har været i snart tre måneder.

Vor glæde får en brat ende, da vi den 21. december får ordre til at gøre os klar. Vi skal et andet sted hen. Alt hvad vi nu havde samlet, måttet vi lade tilbage. Vor dejlige jul var gået fløjten.

Det går over Noyon igen til en lille by, og her bliver det meddelt os, at vi skal blive julen over, og vi må indrette os derefter.

Juleaftensdag bliver vi alarmeret og må nu ud til fronten i nærheden af Moulin. Det er en forførdelig march, vi har i snesjap og regn, og så en juleaften. Det var ikke blide ord, man hørte.

Vi når en lille by, hvor vi kommer i kvarter. Middagen bestod af gule ærter og flæsk, som vi satte til livs

med god appetit. Senere på aftenen havde vi juletræ, der blev fordelt nogle småting. Kompagniføreren talte, og vi sang nogle julesalmer. Bagefter fik vi lidt punsch.

Det var en trist jul, og vore tanker var hos vore kære derhjemme.

Den nat skulle vi sanitetssoldater sove i en skole, oppe under taget. Det var dog ikke muligt at være der. Adskillige granater var gået igennem taget, det var meget koldt, og det trak forførdeligt.

Vi gik ud i byen for at finde et andet logi, og vi fandt en lille kælder, som vi tog i besiddelse. Vi fik fundet noget halm, og fik et dejligt leje, hvor vi tilbragte en rolig nat.

Julemorgen måtte vi have indrettet en stue, for at vi kunne modtage eventuelle syge. Vi skulle foreløbig blive i byen. En stue i samme hus hvor vi havde tilbragt natten, lagde vi beslag på. I stuen var der to køer, som vi flyttede ud i en lade.

I løbet af nogle timer var stuen gjort ren, og vi havde bygget en kamin samt tømret et bord og et par bænke sammen. Ved middagstid var vi færdige, og varmen strømmede ud i stuen. Vi glæder os nu til at få lidt hvile, eftermiddagen går roligt hen, og vi befinder os vel. Det er solskin, marken er hvid, det er en dejlig juledag. Vi glædede os nu til, at vi foreløbig måtte blive der. I dagens løb synger vi nogle julesalmer.

Roen bliver dog kun kort, næste morgen kl. fem bliver vi alarmeret og må ud til fronten. Det var blevet regnvejrr igen, og vejen var næsten ufremkommelig. Kompagniet måtte ud i første linie, der var umenneskeligt at være. Der var mange som havde tabt en eller begge støvler i løbegraven. Jordhulerne var dårlige og mange steder meget fugtige.

Vi sygebærere måtte blive i en stor hule. Den kunne rumme flere hundrede mand, og den var skudsikker.

Daglig skulle vi ud i løbegraven for at hente syge og sårede. Der var meget at bestille her. Mange sårede og døde som vi skulle tage os af.

Omtrent daglig måtte vi ud og begrave en eller flere døde. Kompagniføreren holdt en lille tale over den faldne, og en snes mand var tilstede for at vise kammeraten den sidste ære.

Vi bliver i hulen i seks uger, så må vi videre til den højre side af fronten, det var vi ikke glade ved. Vi får samtidig ordre til at sende en sanitetsunderofficer og to sygebærere ud i graven. Der skulle så afløses hver femte dag.

Der blev meget at tage vare på foruden de sårede og døde. Vi skulle blande en væske, som blev fyldt på flasker, der skulle stilles i løbegraven på sarligt indrettede steder. Det skulle varsle gasangreb.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

12

Alle soldater fik udleveret en hætte, som passede over næse og mund, og som skulle bruges i tilfælde af gasangreb.

Tiden går, og vi nærmer os påsken (1915). Påskedagen oprandt med fint solskinsvejr. Vi er tidligt på benene, og alt er roligt. Der falder ikke et skud fra nogen af siderne, alt er fred og ro.

Vi regner nu med nogle rolige dage, men alt får en ende, og det gjorde påskefreden også. Klokkeren ti om formiddagen sender vort artilleri fire granater over til franskmændene, hvor der var feltgudstjene-

ste. Det kan nok være, at fjenden kom i harnisk, og i løbet af kort tid var freden forvandlet til et helvede. De to påskedage gav ikke megen ro herefter.

Dagene bragte mange døde og sårede, fjenden skød som rasende. Vi anmodede vort artilleri om hjælp, men fik det svar, at de ikke måtte skyde, da det var knapt med ammunition.

Vi havde i tidens løb set mange sårede og døde, men de havde ikke været så lemlæstede, som dem vi havde i påskedagene. Fjenden brugte mere og mere artilleri, og derved fik vi så mange flere lemlæstede kammerater. Uhyggeligt

at se på, når de ligger hjælpeløse, vi gjorde alt for at lindre deres smerter, og vi opmuntrede dem så godt, vi kunne, dog ikke altid med held.

Fröhliche Ostern, Glædelig Påske. Tegningen på brevkortet er udført af Karl Klemmensen. Som det fremgår af bagsiden, (se næste side) der desværre er i en ret dårlig stand, er påkehilsenen sendt til Familien Klemmensen, Mögeltondern, Nord-Schleswig.

Tiden går, alt er trøsteløst, vi længes efter fred. Vi siger til hinanden, at nu må vi da snart få fred. Det er skrækkeligt, dag ud og dag ind, at ligge i skyttegraven. Ikke andet end jord får vi at se af verden, hvor kunne det være herligt, om menneskene kunne forliges.

Tyve dage i første linie er som en evighed, mod de dage vi var i reserve. Her kunne vi dog live lidt op igen, få tøjet i orden og få lavet ordentlig toilette.

Tiden går, den ene dag ligner den anden. Fjenden ser vi ikke noget til, men vore kammerater bliver færre og færre dag for dag. En død en anden såret, fjenden skyder godt.

Den 4. juni 1915 kommer med solskin og varme, dog skulle den dag blive forfærdelig, og mangen god ven og kammerat må bide i græsset.

Ved firetiden begynder franskmændene at skyde med artilleriet, det bliver værre og værre som tiden går. Det blev til trommeild, det var første gang, vi var udsat for det. Det var et helvede på jorden.

Høre kunne vi snart ikke, og endnu mindre kunne vi se på grund af pulverdamp. Trommeilden varede nogle timer, hvor lavede vi op, da franskmændene hørte op med skydningen.

Vi sad og ventede på, at fjenden skulle komme ud af graven for at storme vore linier. Han blev dog borte, og De kan tænke Dem vor glæde.

Den næste dag gentog det samme sig, også uden at fjenden kom ud af graven.

Søndag den 6. juni oprandt, og vi blev alle vækket ved firetiden, da tre sårede blev bragt ind til os.

De skulle bringes til hospitalet i Nampcel. Sanitetsvognen kunne ikke komme frem mere. Vi var seks sygebærere, der så hurtigt som muligt måtte få dem tilbage.

Det var stærkt tåget i morgenstunden, og det benyttede vi os af, ved at gå lige over marken. Det forkortede vejen meget. Vi behøvede så ikke at gå i løbegraven. Vi kom godt hen til sanitetsvognen som ventede på os. Lige som vi var færdige med at lægge de sårede i vognen, kom der befaling til artilleriet, at de skulle skyde alt, hvad der kunne skydes. Fjenden havde sprængt et stykke grav i luften i vor linie.

Så hurtigt som muligt skyndte vi os tilbage, her fik vi at vide, at fransk-

mændene stormede frem, og at det ville komme til et forfærdeligt slag i dagens løb. Det viste sig også at blive tilfældet.

I første linie stormede de sorte frem, de var meget berusede, og der gaves ingen skånsel fra dem. De var som vilde dyr, og alle som kom i nærheden af dem blev skudt, slået eller stukket ned.

Dagen blev skrækkelig og de næste dage ligeså. Ustandselig var vi igang, ingen ro hverken nat eller dag. De sårede hober sig op, der er meget at tage vare på, og dagene er meget varme.

Ved middagstid har vi alerede mange hårdt sårede liggende, der jamres og klages fra alle sider. Den ene skal hjælpes med det ene og en anden med noget andet. De skal have at spise og drikke, de skal efterses, at såret ikke bløder for stærkt.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klemmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

13

Der er nogle, som har et ben eller en arm afbundet, for at de ikke skal forbløde, dem skal vi særlig passe på, og hver tredje eller fjerde time skal vi have forbindingen løsnet, så blodet kan strømme ind i det afbundne lem, for at det ikke skal dø.

En kammerat og jeg er ved at lægge en hårdt såret ind i en hule lidt afslidet fra, hvor vi står og forbinder, og i den korte tid vi er væk, sker det forfærdelige, at der slår en granat ned lige uden for den hule, hvor vi forbinder. Det kostede to sårede sanitetsunderofficerer, to døde sygebærere

og uden for hulen lå der mindst tyve sårede eller døde. Alt sammen alene af den ene granat.

Det var uhyggeligt at se på alle de lemlæstede og høre på deres jamren og skrigen. Bedre var der ikke i hulen, der var de fire sanitetsoldater blevet ramt. Blodet flød i stride strømme, det så ud som i et slagteri.

Lægerne så engang på os og spurgte, om vi kunne blive ved, selvom vi var overanstrengte. Der var ingen andre til at hjælpe, og vi måtte fremdeles blive ved.

Havde formiddagen væ-

ret slem, så blev eftermiddagen meget værre. Der blev kæmpet forude som rasende, og ved tretiden lykkedes det fjenden at komme igennem vore linier.

Lægen og jeg står i døren og ser de sorte springe forbi ikke langt fra os. Lægen giver ordre til os alle om at holde op for at afvente begivenhederne. Vi vidste jo ikke, om de sorte kunne lade os i fred, eller om også vi skulle slås ned.

Der gik dog kun kort tid, og vi ser da, at vi får forstærkning, og at de stormer frem som rasende. Fjenden må vige tilbage, og mange af de sorte måtte her bide i græsset. Der gaves ingen pardon, eftersom de ingen skånsel havde vist mod vore kammerater.

En eneste sort havde vi som såret, og han måtte senere bøde med livet, eftersom han havde skåret halsen over på en svært såret løjtnant.

Dagen gik til ende, og vi regnede med, at der så ville

blive lidt ro fra fjendens side. Men han blev ved med at bombardere os. De ville have os slået tilbage, men hver gang de stormede, mislykkedes det, og de måtte trække sig tilbage og efterlod mange soldater på slagmarken.

Vi havde også en såret fransk løjtnant. Han fortalte os, at vel så det skrækkeligt ud hos os, men det var dog ikke at sammenligne med, som det så ud hos dem.

Vi regnede med i nattens løb at få de sårede tilbage på sygehuset, men eftersom fjenden blev ved med at storme, kunne sanitetsvognen ikke komme frem.

Tidlig næste morgen tog det igen til i styrke, fjenden prøvede igen, om det ikke skulle lykkes at komme igennem vore linier, dog forgæves. Tusinder af soldater havde ofret sig på begge sider til ingen nytte.

Vi fik ligeså meget at bestille den dag som den foregående. Ustandselig måtte vi forbinde nogen og få

dem lagt et nogenlunde sikkert sted. De mindst sårede måtte selv se at komme tilbage på sygehuset.

Alle de sårede skulle have en indsprøjtning mod sårfeber og stivkrampe. Om aftenen skulle en kammerat og jeg tælle op, hvor mange sårede vi havde liggende, som ikke kunne hjælpe sig selv, vi talte 260-70.

I aftenens løb blev det mere roligt, og vi kunne tænke på at få alle de sårede tilbage. Det lykkedes i nattens løb at få alle tilbage, undtagen en fransk underofficer, som gerne ville blive. Han kunne tale tysk, og det må siges, at vi blev gode venner med ham.

Klokken syv om morgenen fik vi ordre til at lægge os. Det var en kærkommen ordre, eftersom vi ikke havde sovet i to døgn.

Allerede klokken ti om formiddagen blev vi vækket igen. Nu skulle vi have alle dem ud af jordhulerne, som var døde i nattens løb. Alt skulle gøres rent, og

overalt var der en forfærdelig stank, da der skulle sprøjtes med klorkalk. Dagen gik nogenlunde roligt hen, vi havde kun nogle få sårede og enkelte døde.

Om aftenen kommer der befaling, at vor bataljon skal trække sig tilbage til brigaden bag ved fronten. I morgenstunden var alle tiloversblevne samlet sammen. Det viste sig nu, at fjenden havde bombarderet os godt. Af de tusind mand, som vi var ved begyndelsen, var ikke mere end godt hundrede tilbage.

Vi marcherer tilbage og bliver indkvarteret i en by ca. tyve km bag fronten. Her bliver vi i tre uger.

Vi får reserver her, og krigsstærk rykker vi ud i den samme stilling igen. Det falder os lidt svært at vænne os til det igen. Dage går, og af og til har vi døde og sårede, som vi må sørge for. Den ene efter den anden bliver lagt i sit sidste hvilested.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klømmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

Der kan fortælles om mange oplevelser, som jeg har haft i verdenskrigen, og som jeg også må tænke på.

En dag fjenden bombarderede vore stillinger, og alle overflødig poster, som ikke behøvede at være i graven, havde trukket sig tilbage til jordhulerne, var der en, der efter en lille tids forløb sagde, at han ville ud. Fjenden skyder kun for fornøjelsens skyld i dag, siger han, og går ud.

Et stykke henne i graven stiller han sig under en plade, som er lagt over graven som beskyttelse mod granatsplinter. Da han havde stået der nogle få minutter, blev han ramt af en granat

og var død på stedet. Hvorfor blev han ikke i sikkerhed, hvorfor gik han ud? Måske har han følt, at hans sidste time var kommet. Han efterlod sig kone og tretten børn.

Der var mange, som sagde, at de aldrig ville komme hjem, men måtte blive derude, og det viste sig også i de fleste tilfælde at gå, som de havde sagt.

Tiden snegler sig afsted, den ene dag ligner den anden. Vi længes efter freden og efter vort hjem og vore kære. Vore nerver er ved at blive ødelagt. Det er noget, der tager på nerverne, i over et år, ikke at have andet at bestille, end at sørge

for sårede og døende mennesker.

I september 1915 måtte jeg fjorten dage på sygehuset. I den tid bliver regimentet forflyttet til Champagne, og da jeg er blevet udskrevet, tager det mig otte dage at finde regimentet igen.

Der var rædselsfuldt, hvor vi kom fra, men her var der ikke bedre, snarere værre. Vi havde troet at efter navnet Champagne, måtte det blive et dejligt sted at komme til. Vi havde forestillet os et smukt landskab, rigt befolket og med smukke byer, men vi kunne ikke have fundet en mere trøstesløs egn. Byer var der ikke noget af. Der havde nok været nogle små byer, men de var alle ødelagt. Der var enkelte steder lidt krat og ellers ikke andet end en flad ørken. Jordbunden er kridt med et tyndt muldrag over, og det er grunden til, at der ikke kunne vokse noget her.

Der er blevet bygget nogle barakker i et lille krat. Her opholder vi os, når vi

har ti dages ro. De næste ti dage er vi i anden linie og de næste ti dage i første linie.

I den tid vi ligger i første linie, har jeg den bestilling, hver aften at bringe eventuelle syge og sårede en 4-5 km tilbage. Der blev altid sendt mig det fornødne mandskab fra kompagniet, som skulle bruges til transporten.

Der var meget at bestille her, daglig havde vi 80-90 mand til behandling. De skulle alle forbindes. Det var særlig benene, det gik ud over. De havde næsten allesammen store huller, som var opstået ved en betændelse forårsaget af utøjet, som vi alle havde på legemet. Det ville aldrig lade os i ro, og der blev til tider kløet som rasende.

Den mindste hudafskrabning kunne blive til et stort sår ved, at den salpeter som var i kridtet, kom i såret.

Det tog os en fem timer at få dem behandlet. Det kostede en mængde forbindsstoffer, og soldaterne

havde stærke smerter i sårene. Nogle skulle behandles to gange daglig, og mange måtte i tidens løb sendes på sygehuset.

Vi har været ti dage i ro igen og kommer i anden linie, som befinder sig 200 meter bag første linie. Her tager vi vor gamle jordhule i besiddelse.

Min bedste kammerat er ikke tilfreds med den, han ville helst ud med det samme igen, han havde en følelse af, at der ville ske ham noget her.

Daglig fik vi at høre, at der ville passere ham noget her i jordhulen. Vi drillede ham med det, men han blev ved.

En dag vi sidder ved middagsmaden, begynder han igen, han farer op og er meget urolig.

Jeg får ordre af underofficeren om at gå tilbage til overlægen med en besked. Her træffer jeg en anden kammerat, som vil have mig med på kaninjagt. I løbet af kort tid har vi fået to gravet frem og er ved at tage dem ud. Da kommer

der en anden kammerat og meddeler os, at vor ven er blevet hårdt såret i hovedet. Hans anelse havde holdt stik.

Så hurtigt jeg kunne, gik jeg til min kammerat og finder ham ved fuld bevidsthed med et stort hul i hovedet. Den granat, som havde såret ham i hovedet, havde samtidig revet sanitetsunderofficerens ene arm af og såret to andre, som døde senere.

Tiden går, og vi er atter tilbage i samme jordhule. Den nye underofficer, som for første gang er ved fronten, og ikke kendte meget til det hele, ville have min seng. Det skændtes vi længe om, men jeg måtte give mig til sidst. Heldigvis, viste det sig, for jeg fandt et bedre leje fremover.

Fortsættes

Erindringer fra Vestfronten

Af Karl Klømmensen,
bearbejdet af Flemming Pedersen

Den fjerde nat eksploderede en granat i jordhulen, hvor vi sov, og alle undtagen jeg selv var blevet ramt. Jeg stod ene, ingen hjælp og hulen var fyldt med pulverdamp. Jeg springer ud og råber på hjælp, som også hurtigt kommer. En bliver sendt efter lægen, alt imens jeg får de sårede anbragt i en hule ved siden af. Jeg er allerede godt igang med at forbinde de sårede, da lægen kommer, og vi hjælper hinanden færdig.

Efter en halv times tid er den ene død, de andre kommer hurtigt på sygehuset.

Jeg er nu den eneste sanitetsoldat tilbage, og jeg har det strengt et par dage,

indtil der kommer reserver.

Den 5. januar 1916 var det meget tåget om formiddagen, og overalt herskede der den dybeste stilhed. Vi kunne hverken se det ene eller det andet. Ved middagstid forsvandt tågen som ved et trylleslag, og nogle øjeblikke efter satte franskmændene ind med et bombardement uden lige.

Vi var ca. 50 mand tilbage, og nu skulle vi åbenbart ryges ud. De bombarderede os med svært artilleri og miner, som vejede 75 pund.

Jeg skulle blive hos lægen, da vi ingen sanitetsunderofficer havde. Efter en times tid forsvandt læ-

gen, og jeg stod ene tilbage.

Der bliver råbt efter saniteter fra højre, og rask springer jeg ud af hulen. Jeg kommer et lille stykke hen i graven, så kommer der tre miner faldende. Jeg havde dog så megen tid, at jeg kunne nå ind i den næste jordhule.

En kammerat som kom løbende imod mig blev ramt, der blev ikke fundet meget af ham igen.

Jeg vil nu springe videre, men bliver holdt tilbage af en officer, han ville have at vide, hvor jeg ville hen. Til højre giver jeg til svar, der er blevet råbt efter saniteter. Han meddeler, at han lige er kommet derfra, og at alle som er sårede er blevet forbundet, og de døde kunne der ikke gøres noget ved.

Granatsplinterne ryger os om ørerne, jeg lægger mig ned på jorden, og det var i sidste øjeblik, for i det samme havde vi en mine i hulen, ikke mere end en meter fra mig.

Vi var fire mand i hulen,

de tre af os var blevet såret. Officeren var blevet ramt i hovedet og hænderne, en anden i hovedet, hænderne og knæene, jeg i hovedet, armen og benet. Den fjerde var sluppet uskadt.

Officeren blev samtidig slynget ud af hulen, og jeg fik ham ikke at se, før vi træffer sammen på sygehuset.

Jeg får, ved hjælp af en soldat, mig selv forbundet, og senere hjælp jeg med ved den anden. Efter at være blevet færdig går vi ned i en underjordisk gang, hvor vi sætter os hen for at vente på, at franskmændenes bombardement skal ophøre.

Vi sidder igen fire mand sammen og venter på hvad der skal ske. Efter en ti minutters tid får vi en mine oven over os, og gangen som vi sidder i styrter sammen, og vi bliver alle fire levende begravet.

Vi arbejder på liv død, og det lykkes to af os at komme op til overfladen. Hur-

tigt får jeg tilkaldt hjælp, de to sidste måtte graves ud, og det lykkes at få dem ud levende, dog meget medtagne.

Efter en ventetid på to timer bliver der atter ro i lejren, og vi kan komme ud og komme under lægebehandling.

Jeg kom hen til overlægen og bad ham om at blive behandlet. Han er gal i hovedet, og siger at alle hans sygebærere er løbet bort, og at han ikke kan finde dem. Jeg spurgte ham, om han ikke kunne kende mig, og han svarede nej.

Jeg fortalte ham så, hvem jeg var, og fortalte samtidig at de to nye sygebærere, vi havde fået dagen i forvejen, var døde. Jeg var igen den sidste tilbage.

Jeg kom under god behandling, lægen sagde til mig, at det højre øje vistnok var skudt ud. Jeg var glad for, at jeg havde synet på det andet tilbage.

Efter at være blevet behandlet hjalp jeg lægen

med at forbinde resten af de sårede. Der var ikke mange tilbage, som ikke var såret eller døde.

Der kommer nu hjælp fra sanitetskompagniet, som skal bringe os tilbage, og klokken ti er vi på vej.

Jeg havde båret mangan god kammerat tilbage, nu var turen kommet til mig selv. Jeg havde mange smerter, men hvor var jeg glad ved, at jeg var sluppet så heldigt, som jeg var, og at der ventede mig ro for en længere tid. Vi havde gjort vor pligt til det sidste.

Den næste morgen klokken fem når vi sygehuset efter at have kørt hele natten. Vi kommer straks i seng, og hvor var det dejligt at kunne få tøj af og lægge sig til ro i en god seng.

Den niende dag skulle det vise sig, om øjet var borte eller ej, og til min store glæde kunne jeg, om ikke se, dog skimte med

Sluttes på næste side

ROMAN
det, og som tiden gik, fik jeg det fulde syn igen.

Det går fra det ene sygehus til det andet, indtil jeg kommer til Flensborg den 11. januar 1917.

Her slutter Karl Klemmensen sine erindringer, men af hans militærpas kan det udledes at han har haft nogle omskiftelige, men rolige år ved forskellige kompagnier i Flensborg og Løgumkloster, indtil han blev hjemsendt til Bylderup-Bov den 1. juni 1919.

På de følgende sider har jeg fået trykt min morfars originale manuskript og derefter kommer aftryk af hans militærpas og rentebog.

Selv om skriften i militærpasset er gotisk og sproget tysk, er det, ved selvstudier, lykkedes mig at tyde det meste af indholdet. En del datoer og bynavne er da også anvendt som supplement i min oversættelse af manuskriptet.

Da jeg dog ikke vil tage al fornøjelsen fra den interesserede læser, ønsker jeg hermed god fornøjelse med denne nok så interessante læsning.

Flemming Pedersen

— SLUT —

H
Vi
den
kla
Sk
die
det
tin
F
to
T
ind
for
F
An
son
ter
fris
ud
vat
den
I
for
ind
at
ude
ser
vi
V
de
red
så
bes
hvi
try
C
glæ
gav